

KİTAP İNCELEMESİ / BOOK REVIEW

BAĞIMLILIK ASLA SADECE BAĞIMLILIK DEĞİLDİR

Prof. Dr. Kültegin ÖGEL

(İstanbul: İletişim Yayınları, 3.Baskı, 2023, 264 sayfa, ISBN-13: 978-975-05-2962-7)

ADDICTION IS NEVER JUST ADDICTION

Prof. Dr. Kültegin ÖGEL

(İstanbul: İletişim Publications, 3rd, 2023, 264 pages, ISBN-13: 978-975-05-2962-7)

Oktay ÖZ¹

ÖZET

Madde bağımlılığı son dönemlerde artan ivmesiyle birlikte bir halk sağlığı sorunu haline gelmiştir. Toplumsal bir sorun haline gelen bağımlılığa ilişkin yaklaşım modelleri farklılık gösterebilmektedir. Özellikle bağımlılık olgusuna yaklaşımlarda genel olarak psikolojik, sosyal ve biyolojik yönlerin vurgulanmakta olup sebepler ve sonuçlar bu perspektif sonucunda oluşmaktadır. Ögel "Bağımlılık Asla Sadece Bağımlılık Değildir" adlı kitabında üzerinde durduğu nokta alışagelmış bağımlılık perspektifinin dışında konuyu ele almaktadır. Ögel, bahse konu olan kitabında temel olarak bağımlılığı siyaset ve kültürel dinamikler perspektiflerinden ele alarak bağımlılık meselesine farklı bir bakış açısı getirmektedir. Kitap altı ana konu ve alt başlıklarından oluşmakta olup araştırmacılara, alana ilgili duyan profesyonellere, politika yapıcılara ve bağımlılıkla bir şekilde yolu kesmiş olan insanlara her şeyin görünenden ibaret olmadığını tarihi olay ve vesikalar e322-325şliğinde sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bağımlılık, Madde Bağımlılığı, Kültür, Siyaset Sosyolojisi

ABSTRACT

With its accelerating momentum in recent times, substance addiction has become a public health issue. Approaches to addiction, which has become a societal problem, can vary. Particularly in approaches to the phenomenon of addiction, emphasis is generally placed on psychological, social, and biological aspects, with causes and consequences emerging from this perspective. Ögel, in his book "Addiction is Never Just Addiction," focuses on a perspective beyond the conventional understanding of addiction. Ögel fundamentally approaches addiction from political and cultural dynamics perspectives, providing a different perspective on the issue of addiction. The book consists of six main topics and subheadings, presenting to researchers, professionals interested in the field, policymakers, and individuals whose paths have intersected with addiction, that everything is not as it seems, accompanied by historical events and documents.

Keywords: Addiction, Substance Addiction, Culture, Political Sociology

¹ Editör-Yazar, ORCID ID: 0009-0002-1899-0519 ozoktay916@gmail.com

Kitap İncelemesi/ Book Review, Geliş Tarihi/Received: 09/04/2024–Kabul Tarihi/Accepted: 15/04/2024

Ögel kitabın ilk bölümünde bağımlılık olgusunu siyaset ve toplumsal denklem üzerinden değerlendirmektedir. Ulusal ve uluslararası bir gündem oluşturan uyuşturucunun yasaklanması noktasında ülkeler uyuşturucu ve alkol gibi maddelerden gelir elde ettiklerinden dolayı bu yasaklara çok sıcak bakmadığı, hatta bu durum kimi zaman ülkeler arasında savaşa dahi neden olduğu üzerinde durulmaktadır. İlk bölümde uyuşturucuya iki toplumsal sınıfın farklı bakış açılarını dile getirmesi noktasında yazar önemli bir noktaya temas etmiştir. Sanayi Devrimiyle ortaya çıkan burjuvazi ve proletarya için uyuşturucu farklı anlamlara gelmektedir. Sermayeyi elinde bulunduran, sürekli kazanç peşinde koşsan burjuvazi için uyanık kalmak önemli görüldüğünden uyuşturucuya sebep olan maddelere mesafeliyken, yaşamını emeğini satarak geçindirmek zorunda olan, gelecek umudundan yoksun proletarya için ise uyumak, anlık zevklere dalmak tam aranan bir durum olduğu için alkol bulunmaz bir nimet haline gelmiştir. Bu bölümde yazar uyuşturucu maddelere ilişkin ülkelerin tutumlarını belirleyen ekonomik parametrelerden ve toplumsal değişimler üzerinde durarak bağımlılıkta makro dinamiklere dikkat çekmektedir.

Kitabın ikinci bölümünde yazar, “Tarihin İçinden Bağımlılık Sahneleri” adlı bölümde tarihin tozlu sayfalarına eğildiğinde, kola gibi masum görünen bir içeceğin 1900 yıllarda alkolün yasaklanması sonrasında ayıklık içeceği ile piyasaya sürülmesi ve satışlarda ciddi artış yapıldığını, ancak Coca Cola markası ürettiği içeceğin içinde bağımlılık yapıcı koka yapraklarını kullandığından bahsedilmektedir. Uyuşturucu kullanıcılarını belli bir yerde toplamak, toplumsal açıdan daha az zarar görülmesi adına “Şıngı Parkı” adlı yerin İsviçre Zürih şehrinde kurulduğu, ancak bu çözüm kendi içinde başka problemleri doğurmuş, madde kullanıcılarına ayrılan bölüm sadece orada yaşayan inşalar için değil başka ülkelerde madde kullanıcıların uğrak yeri haline gelmiş olup, yazar burada problemin bir ayağına dikkat çekmiş, daha etkili ve işlevsel çözüm için zarar azaltma, önleme ve tedavi gibi başka hizmetlerinde olması gerektiğine vurgu yapmaktadır. II. Dünya Savaşı’nda Almanya ordusunda askerlere uyanık olunması için yüksek miktarda metamfetamin verildiğini, uyarıcı maddeler kullanıldığını, bunu Tıp Akademisinde deneye tabi tuttuklarını ve askerlere metamfetamin verilebileceği sonucuna ulaştıklarını, ancak sonrasındaki süreçte dopamin etkisi olarak kullandıkları madde daha sonra kullanılsa bile etkisi olmayacak çünkü kullanılan maddeye tolerans geliştirilmiştir. Bu durum özgürlük için savaşılan bir ordunun nasıl bağımlı hale gelebileceğinin göstergesidir. Bu sadece Almanya ordusunda olan bir vaka değil, Amerika, İngiltere ve Japonya gibi ülkelerde de bu tip yollara başvurulmuştur. Yazar tüm bu süreci şu cümleler ile özetlemektedir: “Savaş herkesin gözünü kör eder. Özellikle devletlerin. Kazanmak için, sözde her şeyi onlar için yaptıkları vatandaşlarını da gözden çıkarırlar. O güne kadar önemsedikleri ve toplumu düzeltmek için kullandıkları bağımlılık sorununu, kendileri yaratmaktan çekinmezler.”(s.71)

ÖGEL, üçüncü bölümde bağımlılığa ilişkin yasakları ele alırken yasaların tek başına kurtarıcı olmayacağından dem vurur. Aynı zamanda devletlerin yasak getirirken bir taraftan gelir elde ettikleri gelir kaleminden yoksun kalmaları yasakların zamanla delinmesine sebebiyet verdiğini ifade etmektedir.

Yazar yasaklar kişileri yasak olarak nitelendiren şeyde merak duygusu uyandırdığı, yasaklama işinde toplumsal uzlaşının olması gerektiğini aksi takdirde işlevsel olmayacağı düşüncesindedir. Yasaklar hususunda bir başka problem ise yasakların yasaklanan uyuşturucu/uyarıcı nitelikteki maddelerin yasak olmayan yollardan yapılmasını, mafyanın eline düşmesinden dolayı denetimsiz hale geleceğine dikkat çekmektedir. Bakıldığı zaman çözüm olarak tek başına yasakların zamanla yarının problem kaynağı olacağına işaret edilmektedir.

Yazar üçüncü bölümde toplumsal uzlaşından bahsetmiş, yasakların etkililiği noktasında toplumsal kabulüne dikkat çekmiştir. Bunun önemli bir bileşenini dördüncü bölümde bağımlılığın kültürel boyutlarıyla ele almıştır. Nitekim bağımlılık yapıcı maddelere özellikle alkole eski geleneklerin kültürleri içerisinde rastlamak mümkündür. Hatta alkolün tanrı tarafından bir hediye olarak gönderildiği inancı da mevcuttur. Gelenek ve görenekler içerisinde ritüeller aracılığı ile bu derece varlığını gösteren uyuşturucu/uyarıcı maddeleri anlamak için kültürel dinamiklere ilişkin perspektif sahibi olmamız gerektiğini ifade etmektedir. Ülkemizdeki duruma işaret eden yazar, meyhanecilik kültürünü anlamadan bağımlılığın kolay anlaşılmayacağı düşüncesindedir. Müzik kültürü ile değişen bağımlılık yapıcı maddelerin olduğunu, LSD kullanımını 70'li yıllara oranla azalırken ecstasy kullanımında artma yaşanmaya başladığını ifade etmektedir.

Kitabın beşinci bölümünde uyuşturucu yerine kullanılan bağımlılık yapıcı uyuşturuculardan bahsetmektedir. Özellikle ilaç sektörü üzerinde çalışan insanların afyon bağımlılığı tedavisinde morfin ile tedavi sürecine gitmiştir ancak morfin afyondan on kat daha etkiliydi. Bu durum morfin bağımlıları oluşmasına sebebiyet vermiştir. Ünlü psikiyatrist Freud kokainin morfin bağımlılığı tedavisinde kullanılabileceğini ifade ederken tarih seyri baktığımızda trajikomik bir durumla karşılaşmaktayız. Kokain sadece morfin bağımlılığında değil 1900'lü yıllarda hemoroid, iştahı azaltmak ve zayıflamak için kullanılmaktadır. Hatta yazar, 1900'lü yıllarda psikoterapilerde ecstasy ve LSD gibi maddeler tedavi süreçlerinde kullanılıp kullanılmayacağına ilişkin tartışmalara sebep olduğunu ifade etmektedir.

Kitabın son bölümünde yazar tüm kitap boyunca izini sürdüğü bağımlılığı, madde kullanıcıların içinde bulunduğu sosyal yapıya değerlendirmekte, bağımlılığın ve bağımlıların anlaşılmasının tedavi için önemli bir etken olduğunu ifade etmektedir. Bağımlıların durumlarını, acınlması gereken bir durumdan ziyade çatışma halinde olduğu sistemsel yapının, arka sokaklar olarak nitelenen sosya kültürel ve ekonomik dışlanmışlığın/sıkışmışlığın tezahürü olduğu, bireylerin bu dünya içerisinde varoş kültürünün getirisi olarak bir isyan içerisinde olduğu, bu isyan kimi zaman gelmeyecek olan hayallere kimi zaman bu hayallere imkan vermeyen sisteme yönelik olduğunun, bu isyanın uyuşturucu/uyarıcı madde kullanımını tetiklediğini göz önüne alınması gerektiğine değinmektedir. Anlık hazlar peşinde koşan gelecek kaygısı olmayan belki kısa yoldan ölümü isteyen varoş kültüründe yetişmiş bağımlı bireylerin dünyasını anlamak bağımlılık noktasında etkin ve profesyonel bir müdahale oluşmasına imkan vereceğini ifade etmektedir. Bağımlılığın önlenmesi noktasındaki çözüm yollarının ise ne zorunlu seminerler düzenleyerek ne de yüzde doksan dokuz bağımlılık problemini çözüyoruz diyen sahtekar tedavilerle olacağıdır.

Çözümün ise beklenti içerisinde olmadan, sevgi, eşitli temelinden olaya bakan işini aynı zamanda hobi olarak gören alana ilgili, bilgili ve yetkisi olan profesyonellerle olacaktır.

Çalışmada yazar hem kullandığı dil hem ele aldığı konu itibariyle bağımlılık alanında çalışan ruh sağlığı profesyonellerine, yasa/politika yapıcılara ve her an dışarıda bir bağımlı bireyle karşılaşabilecek olan insanlara bağımlılığın sadece bağımlılık olmadığı, bağımlılara da bağımlılık serüvenin neticesi olarak bakılmaması gerektiği noktasında sağlıklı bir perspektif sunacağı düşünülmektedir. Çalışmanın literatüre katkısı ise bağımlılığın çok fazla siyaset ve kültürel açıdan ele alınmamasından kaynaklı katkı sağlayacak nitelikte olduğudur. Ayrıca kitap ele aldığı konuları bağlamları içerisinde aktarması ve konuların birbiriyle ilişkili şekilde devam etmesi açısından okurun zihninde bir bütünlük sağlamaktadır.